

Нагорна Ольга Олександрівна
кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри мовознавства

Хмельницький університет управління та права, м.Хмельницький, Україна

ПОСТУП ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ АРБІТРАЖНИХ ЮРИСТІВ У РОЗРІЗІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО АРБІТРАЖУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У статті вивчається, описується та узагальнюється поступ професійної освіти та підготовки арбітражних юристів у розрізі історичного розвитку міжнародного арбітражу в зарубіжних країнах. Прослідковуючи генезу міжнародного арбітражу, автор приходить до висновку, що попит на висококваліфікованих спеціалістів – арбітражних юристів продовжує невпинно зростати. Функціонування магістерських програм за спеціальністю «Міжнародний арбітраж» / «Альтернативні способи вирішення спорів» в провідних юридичних ВНЗ світу забезпечує потребу у таких фахівцях.

Ключові слова: міжнародний арбітраж, професійна підготовка, арбітражний юрист, магістерська програма.

Вступ. Арбітражний спосіб розв'язання спорів існував у своєму зародковому стані ще в стародавньому суспільстві [с. 156]. Деякі західні країни мають досить стійкі традиції у сфері комерційного арбітражу. Зокрема, в одному з провінційних кодексів Швеції, складених ще в XIV столітті, зустрічаються статутні положення, що визнають арбітраж як засіб вирішення спорів [5]. В умовах сьогодення, незважаючи на глобалізаційні процеси, є ще чимало проблем, які потребують вирішення, серед яких залишається відкритим питання поступу професійної освіти та підготовки арбітражних юристів в розрізі історичного розвитку міжнародного арбітражу.

Аналіз досліджень і публікацій. Чимало науковців досліджували історичні аспекти становлення міжнародного арбітражу (Ф.Емерсон, М.Ентін, О.Єрмакова, Б.Карабельніков, Ф.Кожевникова, С.Лазарев, М.Михайловський, Г.Шинкарецька та інші), проте важливе питання ретроспективного аналізу професійної підготовки фахівців цієї галузі розглядається лише побіжно.

Метою дослідження є вивчення, опис та узагальнення доступу професійної освіти та підготовки арбітражних юристів у розрізі історичного розвитку міжнародного арбітражу в зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. У Великій Британії арбітраж з'явився на основі місцевих судів як альтернатива королівським судам в епоху Середньовіччя. Ці суди були створені у відповідь на вимогу торговців щодо альтернативної системи вирішення комерційних справ, оскільки система королівського суду була повільною, малоефективною у вирішенні торговельних спорів і не була доступною сторонам, які проживали за межами Великої Британії. На той час вже були очевидними переваги цього способу врегулювання конфліктів, зокрема – швидке правосуддя, незалежність від державних судів, уникнення суворих формальностей та вільність у виборі суддів. У Великій Британії арбітраж був офіційно визнаний Арбітражним актом ще у 1698 році [5].

Однак, слід зазначити, що на ранніх етапах свого розвитку відчувалося вороже ставлення до арбітражу з боку державних судів, які вважали, що правосуддя не може здійснюватись приватною ініціативою. Крім того, застосування на території держави законів, які були прийняті за її межами, а також виконання рішень, ухвалених іноземними судами, завжди викликало супротив зі сторони влади. Так, через відсутність будь-яких організованих арбітражних меха-

нізмів або встановлених арбітражних правил вирішувати суперечки було простіше у судах [6, р.157].

У Європі в XVIII-XIX ст. настав новий «усвідомлений» етап формування міжнародного комерційного арбітражу, який розглядав суперечки між суб'єктами різних держав європейських країн. На думку багатьох фахівців, розвиток сучасного міжнародного арбітражу розпочався з «Договору Джея» – Договору про дружбу, торгівлю і мореплавання між Великобританією і Сполученими Штатами Америки, який був підписаним 19 листопада 1794 р [7].

Цей етап розвитку міжнародного арбітражу також позначився виникненням в окремих країнах спеціального недержавного інституту, що займається розвитком і заохоченням міждержавної торгівлі – торгових палат, які взяли на себе функцію вирішення спорів між представниками різних держав. Перші арбітражні установи у США були сформовані при Торгових палатах Нью-Йорку (1768), Нью-Хейвена (1794), Філадельфії (1801), однак особливого розповсюдження ця ініціатива не отримала, що пояснюється необізнаністю громадськості у цьому питанні [6, р.159]. Лише в 1899 році була створена Постійна палата третейського суду у Гаазі.

Відповідно до Арбітражного акту, прийнятого у Великій Британії у 1854 році, арбітраж офіційно вважався альтернативним способом вирішення спорів. У цьому документі було важливе положення, яке змушувало суд зупиняти розгляд справи у разі існування відповідного арбітражного застереження.

До середини XIX-того століття Велика Британія як головний торговий та фінансовий центр тогочасного світу прийняла Арбітражний акт 1889 року, який став основою для сучасного арбітражного закону, що діє на сьогодні в Британії та інших країнах Співдружності. Перший закон про арбітраж в Швеції був виданий в 1887 році [5].

Сучасний етап розвитку арбітражу в Європі розпочинається з початком Першої світової війни. Створення Ліги націй у 1919 р. та ідеалістичні переконання, що арбітраж здатний забезпечити мир у всьому світі, сприяли появі таких документів як Загальний протокол з арбітражних застережень (1923) та Конвенція з виконання міжнародних арбітражних рішень (1927) [6, р. 160].

У 1920 році в штаті Нью-Йорк був прийнятий сучасний арбітражний закон, який характеризувався перспективним баченням вирішення спорів, що виявилось революційним кроком для Америки [6, р. 161].

Така активність також співпадала із створенням у 1919 році в Парижі Міжнародної торгової палати, при якій був заснований Міжнародний арбітражний суд – один з найбільш авторитетних арбітражних органів на сьогодні [5], який сприяє популяризації арбітражу. Бізнесмени, юристи, економісти, викладачі та науковці створювали новий «престижний» імідж арбітражу та стверджували, що цей спосіб є одним із найефективніших, а відтак, дуже перспективним альтернативним методом врегулювання міжнародних спорів.

У 1922 році в США була організована нова установа «Арбітражне товариство Америки», яка виводила арбітраж на новий рівень, доводячи, що ця сфера потребує активних висококваліфікованих фахівців, які здатні здійснювати арбітражну практику незалежно від географічного розташування чи культурної специфіки. Особливою заслугою цієї інституції є просвітницька кампанія, яка знайомила пересічних громадян з цією сферою діяльності, а тому основним гаслом товариства було «Навчайтеся арбітражу» [6, р. 161]. Члени цієї організації стали ініціаторами створення першого видання з питань арбітражу «Арбітражні новини». Власне цей період можна вважати зародженням нової професії – арбітражних юристів, які могли задовольняти зростаючі потреби цієї сфери діяльності, що так швидко набирала обертів. У 1926 році на зміну «Арбітражного товариства Америки» прийшла Американська арбітражна асоціація (ААА), яка функціонує і донині [6, р. 163]. Юристи, які працювали у сфері арбітражу, активно залучались до діяльності цієї асоціації, працювали у раді директорів ААА та у її різних комітетах, представляли своїх клієнтів, укладали арбітражні рішення, гарантували дотримання прийнятих арбітражних законів, писали наукові статті, читали лекції з проблем арбітражу в провідних юридичних школах, проводили конференції та зустрічі в юридичних асоціаціях тощо [6, р. 164].

Протягом 1922-26 рр. були прийняті сучасні арбітражні закони в штатах Массачусетс і Нью-Джерсі, Арбітражний закон Конгресу США, застосовний до зовнішньоторговельних операцій [6, р.162].

В 1923 році був підписаний Женевський протокол про арбітражні застереження. Основна мета цього протоколу – це, по-перше, виділити арбітраж за участю сторін, що відносяться до різних країн, з числа звичайних спорів, які розглядаються національними судами, і, по-друге, забезпечити виконання відповідних арбітражних рішень на території держав, де ці рішення виносилися. Учасниками протоколу стали 13 європейських країн, а також Бразилія, Індія, Японія, Таїланд і Нова Зеландія [2, с. 22].

У Швеції в 1929 році був прийнятий сучасний Закон про арбітраж, який проіснував 70 років, поступившись в 1999 році новому акту.

Після Другої світової війни діяльність арбітражу знову активізується. Так, проводяться різноманітні конференції, конгреси, на яких обговорюються шляхи реформування арбітражних законів. Приміром, у 1953 році Міжнародна торгова палата запланувала переглянути Конвенцію 1927 року, що призвело до укладання Нью-Йоркської Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (1958).

СРСР був однією з перших держав, які ратифікували Нью-Йоркську конвенцію, однак реальна практика її застосування в країні була відсутня. В умовах державної монополії зовнішньої торгівлі радянські зовнішньоторговельні організації прагнули до скрупульозного виконання своїх договірних зобов'язань,

а якщо і виникали арбітражні суперечки, то рішення, які були винесені, добровільно виконувалися радянськими організаціями, які дуже дбали про свою репутацію. Відтак, практичної потреби в імplementації Конвенції в радянському законодавстві не виникало [2, с.26], а тому не було особливої потреби фахово готувати спеціалістів у галузі міжнародного арбітражу.

В 1961 році в Женеві в рамках Економічної комісії ООН для Європи була підготовлена і підписана Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж, що мала на меті об'єднати як країни Заходу, так і Східної Європи, які на той час були розділені на два табори – капіталістичні і соціалістичні – у напрямку розвитку торговельних відносин між ними шляхом усунення певних труднощів у функціонуванні зовнішньоторговельного арбітражу, щоб уможливити врегулювання суперечок між фізичними і юридичними особами різних європейських держав [1].

Наступні поступи гармонізувати арбітражний закон з національними правовими системами був здійснений комісією з міжнародного торгового права (ЮНСІТРАЛ), яка розробила у 1976 році Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ – типовий закон, що став джерелом процесуального права, яке забезпечує діяльність міжнародного комерційного арбітражу. Остаточний варіант цього документу був прийнятий в 1985 році, а певні поправки були внесені у 2006 році, які здебільшого стосувалися технологічного прогресу та розвитку практики застосування арбітражу. Основна ідея цього закону полягає в дотриманні незалежності сторін та обмеженні втручання державних судів в арбітражний процес.

Протягом останніх років відчувається привілейоване ставлення до арбітражу не лише через його гнучкість та ефективність, але й завдяки швидкому розвитку міжнародної торгової та фінансової діяльності, що впливає та відображається у національних системах професійної освіти та підготовки фахівців.

Слід зазначити, що з 1980-их років все частіше виникало питання професійної підготовки кадрів, здатних якісно та ефективно вести арбітражну практику. Так, Американська Асоціація Адвокатів створила спеціальну групу, завданням якої було вивчення стану юридичної освіти в США та виявлення необхідності викладання альтернативних процедур у вищій школі. В результаті був підготовлений «Звіт Макрейта», керівника цієї комісії, в якому вперше була сформульована необхідність впровадження в вищу юридичну освіту США альтернативних процедур і дисциплін, з ними пов'язаних, як складова професійної підготовки майбутніх арбітражних юристів [3].

У 1985 році в Великій Британії була створена Школа міжнародного арбітражу при університеті «Квін Мері» під керівництвом Сера Роя Гуда та королівського адвоката Джуліана Лью як відповідь на «запит ринку праці», який гостро потребував юристів, які спеціалізуються в галузі міжнародного комерційного арбітражу [4].

Висновки. Професійні арбітражні юристи сьогодні відіграють важливу роль у веденні міжнародного бізнесу, тому попит на таких фахівців невпинно зростає. Наразі вищі навчальні заклади більшості країн світу активно реагують на вимоги сьогодення, що знаходить своє відображення в системах національної професійної освіти, пропонуючи абітурієнтам магістерські програми за спеціальністю «Міжнародний арбітраж» / «Альтернативні способи вирішення спорів», тим самим пропагуючи інтерес до цієї сфери.

Список використаної літератури

1. История развития арбитража в международной торговле [Электронный ресурс]. – URL: <http://mosmediator.narod.ru/index/0-964>
2. Карабельников Б.Р. Международный коммерческий арбитраж : учебник / Б.Р.Карабельников. – [2-е изд.]. – Москва: Московская высшая школа социальных и экономических наук, 2013. – 540 с.
3. Носырева Е.И. Зарубежный опыт в преподавании альтернативного разрешения споров / Е.И.Носырева [Электронный ресурс]. – URL: <https://law.wikireading.ru/51587>
4. Ходыкин Р.М. Опыт Великобритании в преподавании альтернативного разрешения споров / Р.М.Ходыкин [Электронный ресурс]. – URL: <https://law.wikireading.ru/51587>
5. An introduction to arbitration [Электронный ресурс]. – URL: www.mayerbrown.com
6. Emerson Frank D. History of Arbitration Practice and Law / Frank D. Emerson [Электронный ресурс]. – URL: <http://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol19/iss1/19>
7. Schwarzenberger Georg. Present-Day Relevance of the Jay Treaty Arbitrations / Georg Schwarzenberger [Электронный ресурс]. – URL: <http://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol53/iss4/3>

Стаття надійшла до редакції 17.10.2017 р.
Стаття прийнята до друку 23.10.2017 р.

Нагорная Ольга

кандидат филологических наук, доцент
заведующая кафедрой языкознания
Хмельницкий университет управления и права, г.Хмельницкий, Украина

ПРОДВИЖЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ПОДГОТОВКИ АРБИТРАЖНЫХ ЮРИСТОВ В РАЗРЕЗЕ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО АРБИТРАЖА: ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

В статье изучается, описывается и обобщается становление профессионального образования и подготовки арбитражных юристов в разрезе исторического развития международного арбитража в зарубежных странах. Прослеживая генезис международного арбитража, автор приходит к выводу, что спрос на высококвалифицированных специалистов – арбитражных юристов продолжает неуклонно расти. Функционирование магистерских программ по специальности «Международный арбитраж» / «Альтернативные способы разрешения споров» в ведущих юридических вузах мира обеспечивает потребность в таких кадрах.

Ключевые слова: международный арбитраж, профессиональная подготовка, арбитражный юрист, магистерская программа.

Nahorna Olha

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
Head of the Language Studies Department
Khmelnyskyi University of Management and Law, Khmelnyskyi, Ukraine

PROMOTION OF PROFESSIONAL EDUCATION AND TRAINING OF ARBITRATION LAWYERS IN THE CONTEXT OF HISTORICAL DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL ARBITRATION: EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES

In this article the author analyses historical development of arbitration and admits its current popularization as an alternative to traditional justice, consensually based on the agreement of the parties, and leading to a final and binding decision. Many factors contribute to the spread of international arbitration in the last decades what, to the greatest extent, can be explained by the growth of globalization processes in the sphere of trade and commerce. Many scholars have researched the historical aspects of the formation of international arbitration, but an important question of the retrospective survey of the professional training of specialists in this area is considered only briefly. From the outset businessmen, lawyers, economists, and scientists were involved in the work of different arbitration institutions, creating a new “prestigious” image of this domain. In the mid 1980s a question of professional training of specialists, able to conduct arbitration practice efficiently and effectively was treated with renewed vigour. For example, the American Bar Association created a special group with the mission to analyze current state of legal education in the United States and identify the necessity to teach courses on alternative methods of conflict resolution in higher educational institutions. As a result, a MacCrate Report was prepared, where it was firstly substantiated the need to introduce alternative procedures and other relevant disciplines in higher legal education as a part of professional training of future arbitration lawyers.

Key words: international arbitration, professional training, arbitration lawyer, LLM (Master’s degree) programme.